અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.
DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય

વિરુદ્ધ

શિવ નારાયણ ઉપાધ્યાય

૨૮ જુલાઈ, ૨૦૦૫

[ન્યાયમૂર્તિ અરિજિત પસાયત અને ન્યાયમૂર્તિ એચ. કે. સેમા]

સેવા બાબતોનો કાયદો:

સેવા રેકોર્ડમાં સરકારી કર્મચારીની જન્મ તારીખ – સુધારણાનો દાવો – ઠરાવવામાં આવ્યું કે: આવા દાવા માટે સરકારી કર્મચારીએ નિયમોમાં પૂરા પાડવામાં આવેલા વાજબી સમયમાં નિર્ણાયક સામગ્રીના આધારે સ્પષ્ટ કેસ રજૂ કરવો આવશ્યક છે – કોર્ટ સંપૂર્ણપણે સંતુષ્ટ થવી જોઈએ કે સરકારી કર્મચારી સાથે વાસ્તવિક અન્યાય થયો છે – તેણે બઢતીની રાહ જોઈ રહેલા કનિષ્ઠ વ્યક્તિઓના કેસને પણ ધ્યાનમાં રાખવો જોઈએ – હકીકતો પર, રજૂ કરાયેલ સર્વિસ બુક અને અન્ય દસ્તાવેજોના આધારે કર્મચારીની જન્મ તારીખ સર્વિસ બુકમાં નોંધાયેલી છે તે મુજબ છે, તેથી હાઇકોર્ટે તેનાથી વિપરીત ઠરાવવામાં ભૂલ

કરી છે – વધુમાં, વાસ્તવિક વયનિવૃત્તિની તારીખ પછીના સમયગાળા માટે કર્મચારી દ્વારા મેળવેલ વેતન પરત કરવાનું રહેશે નહીં – જોકે, તેને તેના નિવૃત્તિ લાભો માટે ગણવામાં આવશે નહીં.

સેવા રેકોર્ડમાં સામાવાળા-કર્મચારીની જન્મ તારીખ ૧.૯.૧૯૩૦ દર્શાવવામાં આવી હતી. ૬૦ વર્ષની વય પૂરી થતાં સામાવાળા ૩૦.૯.૧૯૯૦ ના રોજ વયનિવૃત્ત થયા હતા. જોકે, ભૂલથી સામાવાળાએ વધુ ત્રણ મહિના કામ કર્યું હતું અને તેના માટે તેમને વેતન ચૂકવવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ, હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો અને સામાવાળાને તે રકમ પરત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. સામાવાળાએ એ કારણસર તે હુકમને પડકાર્યો હતો કે શાળાના રેકોર્ડ મુજબ તેમની જન્મ તારીખ ૧.૯.૧૯૩૯ હતી અને તેમને અકાળે નિવૃત્ત કરવામાં આવ્યા હતા. હાઇકોર્ટે એવું ઠરાવીને રિટ અરજી મંજૂર કરી હતી કે રાજ્ય સેવા રેકોર્ડ રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યું હોવાથી જન્મ તારીખ ૧.૯.૧૯૩૯ હતી. તેથી વર્તમાન અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે.

અપીલ મંજૂર કરતાં, કોર્ટે ઠરાવ્યું કે,

૧.૧. જાહેર સેવામાં, સેવામાં પ્રવેશની સાથે જ નિવૃત્તિ અથવા વયનિવૃત્તિની તારીખ પણ નિશ્ચિત થાય છે. એટલા માટે જ સંબંધિત રજિસ્ટર અથવા સર્વિસ બુકમાં કર્મચારીની જન્મ તારીખ નોંધવામાં આવે છે. આ તમામ સેવાઓમાં પ્રવર્તતી પ્રથા છે, કારણ કે દરેક સેવાએ નિવૃત્તિની વય નક્કી કરી છે, અને સેવા રેકોર્ડમાં જન્મ તારીખ જાળવી રાખવી જરૂરી છે. ઘણા સરકારી

કર્મચારીઓ પોતાની નિવૃત્તિની પૂર્વસંધ્યાએ તેમના સેવા રેકોર્ડમાં પોતાની જન્મ તારીખને પડકારે છે. મોટાભાગના રાજ્યોએ વૈધાનિક નિયમો ઘડ્યા છે અથવા તેના અભાવે વહીવટી સૂચનાઓ બહાર પાડી છે કે સેવા રેકોર્ડમાં પોતાની જન્મ તારીખ સુધારવા અંગે સરકારી કર્મચારી દ્વારા કરાયેલા દાવાનો કેવી રીતે નિકાલ કરવો અને કઈ પ્રક્રિયા અનુસરવી. આવા ઘણા નિયમોમાં એક સમયગાળો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે કે જેની અંદર જન્મ તારીખ સુધારવા માટેની અરજી સ્વીકારી શકાય છે. આવા નિયમોનો એકમાત્ર ઉદ્દેશ એ છે કે આવી અરજી દાયકાઓ પછી, ખાસ કરીને આવા સરકારી કર્મચારીની વયનિવૃત્તિની પૂર્વસંધ્યાએ ન કરવી જોઈએ કે સ્વીકારવી જોઈએ નહીં. [૮૫૧-એ-ઈ]

૧.૨. જન્મ તારીખ સુધારવા માટેની અરજીનો નિર્ણય કરતી વખતે અદાલતો, ટ્રિબ્યુનલ અથવા હાઈકોર્ટે માત્ર સંબંધિત સરકારી કર્મચારીને ધ્યાનમાં રાખવો જોઈએ નહીં. સંબંધિત સરકારી કર્મચારીની જન્મ તારીખ સુધારવા માટેના કોઈપણ આવા નિર્દેશની સાંકળ પ્રતિક્રિયા (ચેઈન રિએક્શન) થાય છે, કારણ કે પોતાના પ્રમોશન માટે વર્ષોથી તેની નીચે રાહ જોઈ રહેલા અન્ય કર્મચારીઓ આ પ્રક્રિયામાં પ્રભાવિત થાય છે. આ ચોક્કસપણે એક મહત્ત્વપૂર્ણ અને સુસંગત પાસું છે, જેને સરકારી કર્મચારીની જન્મ તારીખ સુધારવા સંબંધિત ફરિયાદની તપાસ કરતી વખતે કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નજરઅંદાજ કરી શકાય નહીં. આવા સંજોગોમાં, જ્યાં સુધી નિર્ણાયક સ્વરૂપની ગણી શકાય તેવી મજબૂત સામગ્રીના આધારે સરકારી કર્મચારી દ્વારા સ્પષ્ટ કેસ સાબિત કરવામાં ન આવે, અને તે પણ

સેવાને સંચાલિત કરતા નિયમોમાં નિર્ધારિત વાજબી સમયમાં કરવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલે એવા પુરાવાના આધારે કોઈ નિર્દેશ જારી કરવો જોઈએ નહીં અથવા કોઈ ઘોષણા કરવી જોઈએ નહીં જે આવા દાવાને માત્ર સંભવિત બનાવે છે. કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલે સંપૂર્ણપણે સંતુષ્ટ થવું જોઈએ કે સંબંધિત વ્યક્તિ સાથે વાસ્તવિક અન્યાય થયો છે અને જન્મ તારીખ સુધારવા માટેનો તેનો દાવો નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર કરવામાં આવ્યો છે, અને કોઈપણ નિયમ અથવા હુકમ દ્વારા નક્કી કરાયેલા સમયની અંદર, અન્યથા વાજબી સમયની અંદર કરવામાં આવ્યો છે. જ્યારે પણ આવો કોઈ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે ત્યારે આવા દાવાના સમર્થનમાં પુરાવા રજૂ કરવાની જવાબદારી અરજદાર પર રહે છે, જે તેની જન્મ તારીખ સંબંધિત અચૂક પુરાવો બની શકે. ઘણા કિસ્સાઓમાં પોતાની વયનિવૃત્તિની પૂર્વસંધ્યાએ સર્વિસ બુકમાં પોતાની જન્મ તારીખ સંબંધિત નોંધોની શુદ્ધતા પર પ્રશ્ન ઉઠાવીને કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જવું એ આવા સરકારી કર્મચારીઓની વ્યૂહરચનાનો એક ભાગ હોય છે. આ પ્રક્રિયા દ્વારા, ભલે આખરે તેમની અરજીઓ ફગાવી દેવામાં આવે તો પણ, વચગાળાના હુકમોના આધારે તેઓ વયનિવૃત્તિની તારીખ પછી પણ મહિનાઓ સુધી સેવામાં ચાલુ રહે છે. તેથી કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલે વચગાળાની રાહત આપવા અથવા સેવામાં ચાલુ રાખવા માટે અત્યંત સાવચેત રહેવું જોઈએ, સિવાય કે નિર્વિવાદ ચારિત્ર્યના પ્રથમદર્શી પુરાવા રજૂ કરવામાં આવે કારણ કે જો સરકારી કર્મચારી સફળ થાય તો તેને હંમેશા વળતર આપી શકાય છે, પરંતુ જો તે નિષ્ફળ જાય તો

તેણે વિસ્તૃત સેવાનો અનર્હ લાભ ભોગવ્યો હશે અને તેનાથી તેના નજીકના જુનિયર (કનિષ્ઠ) સાથે અન્યાય થયો હશે. [૮૫૨-જી, એચ; ૮૫૩-એ-જી]

૧.૩. હાઇકોર્ટે એવું ઠરાવવામાં સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે કે સર્વિસ બુક રજૂ કરવામાં આવી ન હતી. સોગંદનામા સાથે મૂળ સર્વિસ બુકની નકલ દાખલ કરવામાં આવી હતી. સર્વિસ બુકની નકલ પરથી સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે ખાસ કરીને સામાવાળા-કર્મચારીએ ૨૭.૪.૧૯૭૭ ના રોજ સર્વિસ બુક પર સહી કરી હતી જેમાં ખ્રિસ્તી કેલેન્ડર મુજબ તેમની જન્મ તારીખ દર્શાવવામાં આવી હતી. વધુમાં, સંદર્ભિત દસ્તાવેજોમાં પણ જન્મ તારીખ ૧.૯.૧૯૩૦ દર્શાવવામાં આવી હતી જેને ક્યારેય પડકારવામાં આવી ન હતી. તેથી, હાઇકોર્ટે સર્વિસ બુકમાં નોંધાયેલી હકીકતથી વિપરીત સામાવાળા-કર્મચારીની જન્મ તારીખ ૧.૯.૧૯૩૯ હોવાનું ઠરાવીને ભૂલ કરી હતી. સામાવાળા-કર્મચારીએ તારીખ ૩૧.૧.૧૯૯૧ નો હુકમ પસાર થયો ત્યાં સુધી સેવા આપી હોવાથી, વાસ્તવિક વયનિવૃત્તિની તારીખથી આગળ તેમણે મેળવેલા વેતનને પરત કરવાનો આદેશ આપવો ન્યાયસંગત રહેશે નહીં. જોકે, વાસ્તવિક વયનિવૃત્તિની તારીખ પછીના સમયગાળાને તેમના નિવૃત્તિ લાભો માટે ગણવામાં આવશે નહીં. [૮૫૪-સી, ડી, ઈ, એફ]

આસામ રાજ્ય વિ. દક્ષા પ્રસાદ ડેકા, [૧૯૭૦] ૩ એસ.સી.સી. ૬૨૪; આંધ્ર પ્રદેશ સરકાર વિ. એમ. હયગ્રીવ શર્મા, [૧૯૯૦] ૨ એસ.સી.સી. ૬૮૨; એક્ઝિક્યુટિવ એન્જિનિયર, ભદ્રક (આર એન્ડ બી) ડિવિઝન, ઓરિસ્સા અને

અન્ય વિ. રંગાધર મલ્લિક, [૧૯૯૩] સપ્લી. ૧ એસ.સી.સી. ૭૬૩; ભારત સંઘ વિ. હરનામ સિંહ, [૧૯૯૩] ૨ એસ.સી.સી. ૧૬૨; સેક્રેટરી એન્ડ કમિશનર હોમ ડિપાર્ટમેન્ટ અને અન્ય વિ. આર. કિરુબાકરણ, જેટી (૧૯૯૩) ૫ એસસી ૪૦૪; તમિલનાડુ રાજ્ય વિ. ટી. વી. વેણુગોપાલન, [૧૯૯૪] ૬ એસ.સી.સી. ૩૦૨; ઓરિસ્સા રાજ્ય અને અન્ય વિ. રામનાથ પટનાયક, [૧૯૯૭] ૫ એસ.સી.સી. ૧૮૧; ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય વિ. ગુલાઈચી (શ્રીમતી), [૨૦૦૩] ૬ એસ.સી.સી. ૪૮૩ અને પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય વિ. એસ. સી. ચઢ્ઢા, [૨૦૦૪] ૪ એસ.સી.સી. ૩૯૪ – સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

દીવાની અપીલ અધિકારક્ષેત્ર : સિવિલ અપીલ નં. ૫૪૮૯/૨૦૦૩.

અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટના સી.એમ.ડબલ્યુ.પી. નં. ૭૬૮૬/૧૯૯૧ માં તારીખ ૧૧.૧૦.૨૦૦૨ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલ પ્રમોદ સ્વરૂપ અને જતિન્દર કુમાર ભાટિયા ઉપસ્થિત રહ્યા.

સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન વકીલ વરિન્દર કુમાર શર્મા (ગેરહાજર).

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ અરિજિત પસાયત દ્વારા આપવામાં આવેલ :

ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને કાર્યપાલક ઈજનેર (એક્ઝિક્યુટિવ એન્જિનિયર), શારદા સહાયક ખંડ-૩૬, જૌનપુર, યુ.પી. દ્વારા અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન

બેન્ચ દ્વારા આપવામાં આવેલા તે ચુકાદાની કાયદેસરતાને પડકારવામાં આવી છે, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સામાવાળાની જન્મ તારીખ ૧.૯.૧૯૩૯ હતી અને અપીલકર્તા-રાજ્ય દ્વારા દાવો કરવામાં આવ્યા મુજબ ૧.૯.૧૯૩૦ ન હતી.

સંક્ષિપ્તમાં હકીકતલક્ષી પૃષ્ઠભૂમિ નીચે મુજબ છે:

સામાવાળા-કર્મચારી તારીખ ૨.૧.૧૯૭૨ ના રોજ વર્ગ-૪ ના કર્મચારી તરીકે જોડાયા હતા. સેવા રેકોર્ડમાં જન્મ તારીખ ૧.૯.૧૯૩૦ દર્શાવવામાં આવી હતી. તારીખ ૩૧.૧.૧૯૯૧ ના હુકમ દ્વારા કાર્યપાલક ઈજનેર-અપીલકર્તા નં. ૨ એ સામાવાળા-કર્મચારીને જાણ કરી હતી કે તેઓ ૬૦ વર્ષની વય પૂરી થતાં ૩૦.૯.૧૯૯૦ ના રોજ વયનિવૃત્ત થયા હતા. એવું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે ભૂલથી તેમને વધુ ત્રણ મહિના કામ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને વેતન ચૂકવવામાં આવ્યું હતું, અને તેથી, તે રકમ પરત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. સદર તારીખ ૩૧.૧.૧૯૯૧ ના હુકમને સામાવાળા દ્વારા રિટ અરજીમાં પડકારવામાં આવ્યો હતો. તેમનું વલણ એવું હતું કે શાળાના રેકોર્ડ મુજબ તેમની જન્મ તારીખ ૧.૯.૧૯૩૯ હતી અને કોઈપણ તક આપ્યા વિના તેમને નવ વર્ષ અગાઉ અકાળે નિવૃત્ત કરવામાં આવ્યા હતા. એવું જણાય છે કે હાઈકોર્ટે સેવા રેકોર્ડ રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. તારીખ ૧૧.૧૦.૨૦૦૨ ના વાદગ્રસ્ત હુકમ દ્વારા હાઈકોર્ટે એવું ઠરાવીને રિટ અરજી મંજૂર કરી હતી કે તકો આપવામાં આવી હોવા છતાં રાજ્ય સેવા રેકોર્ડ રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યું હતું અને

તેથી, અરજદારનું એ વલણ સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું કે તેમની જન્મ તારીખ ૧.૯.૧૯૩૯ હતી.

અપીલના સમર્થનમાં, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે સેવા રેકોર્ડ રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો તેવો હાઇકોર્ટનો અભિપ્રાય સ્પષ્ટપણે ભૂલભરેલો છે. તેનાથી વિપરીત, તારીખ ૧૯.૯.૨૦૦૨ ના સોગંદનામા સાથે સામાવાળા-કર્મચારીની સર્વિસ બુકની નકલ દાખલ કરવામાં આવી હતી. હાઇકોર્ટે સદર રેકોર્ડ ધ્યાનમાં લીધો ન હતો. જે દસ્તાવેજ પર સામાવાળા-કર્મચારીએ આધાર રાખ્યો હતો તે તારીખ ૩૧.૧.૧૯૯૧ નો હુકમ જારી થયા પછી, તારીખ ૨૭.૨.૧૯૯૧ ના રોજ જારી કરવામાં આવ્યો હતો. તેની એક નકલ વર્તમાન અપીલમાં એનેક્ષર પી-૪ તરીકે જોડવામાં આવી છે. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ તેનું વાંચન ખૂબ જ રસપ્રદ છે. માહિતી માંગતા મોટાભાગના ખાનાઓ શૂન્ય દર્શાવવામાં આવ્યા છે. સામાવાળાએ પોતે ૨૭.૪.૧૯૭૭ ના રોજ સર્વિસ બુકમાં સહી કરી હતી જ્યાં તેમની જન્મનો મહિનો અને વર્ષ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૩૦ નોંધાયેલા હતા. વધુમાં, વર્ક્સ સુપરવાઇઝરની તારીખ ૨.૯.૧૯૮૩ ની સિનિયોરિટી યાદીમાં સામાવાળા-કર્મચારીને ચોકીદાર તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા હતા અને તેમની જન્મ તારીખ ૧.૯.૧૯૩૦ દર્શાવવામાં આવી હતી. તારીખ ૬.૧૧.૧૯૮૫ ના જૂથ વીમા યોજના દસ્તાવેજમાં અને વધારાના સ્ટાફ સંબંધિત દસ્તાવેજ (પત્ર નં. ૧૧૫૩/શ.સ.ખં.૩૬/ડબલ્યુ-૩ તારીખ ૧૦.૬.૧૯૮૭) માં પણ આ જ સ્થિતિ છે.

અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા અનુસાર આ બાબતો સામાવાળાના જન્મ અંગેના દાવાને સ્પષ્ટપણે નકારી કાઢે છે. કોઈપણ સમયે સામાવાળા-કર્મચારીએ સર્વિસ બુકમાં કરવામાં આવેલી નોંધની શુદ્ધતા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો ન હતો. તારીખ ૩૧.૧.૧૯૯૧ ના રોજ હુકમ પસાર થયા પછી પ્રથમ વખત તેમણે એક દસ્તાવેજ રજૂ કર્યો હતો, જે તારીખ ૩૧.૧.૧૯૯૧ ના હુકમ પછી જારી કરવામાં આવ્યો હતો. આ તમામ બાબતો તેમના મતે હાઇકોર્ટના ચુકાદાને અસમર્થનીય બનાવે છે.

નોટિસની બજવણી થઈ હોવા છતાં સામાવાળા તરફથી કોઈ ઉપસ્થિત થયું નથી.

સામાન્ય રીતે, જાહેર સેવામાં, સેવામાં પ્રવેશવાની સાથે જ બહાર નીકળવાની તારીખ પણ નિશ્ચિત થાય છે જેને વયનિવૃત્તિ અથવા નિવૃત્તિની તારીખ કહેવાય છે. એટલા માટે જ સંબંધિત વ્યક્તિ સાથે સંકળાયેલા સુસંગત રજિસ્ટર અથવા સર્વિસ બુકમાં જન્મ તારીખ નોંધવામાં આવે છે. આ તમામ સેવાઓમાં પ્રવર્તતી પ્રથા છે, કારણ કે દરેક સેવાએ નિવૃત્તિની વય નક્કી કરી છે, અને સેવા રેકોર્ડમાં જન્મ તારીખ જાળવી રાખવી જરૂરી છે. પરંતુ, તાજેતરમાં એક પ્રવાહ જોઈ શકાય છે કે ઘણા સરકારી કર્મચારીઓ, પોતાની નિવૃત્તિની પૂર્વસંધ્યાએ પોતાની ગાઢ નિંદ્રામાંથી જાગીને કાં તો ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઇકોર્ટની હકૂમતનો ઉપયોગ કરીને અથવા સંબંધિત વહીવટી ટ્રિબ્યુનલો સમક્ષ અરજીઓ દાખલ કરીને, અથવા નોંધાયેલી જન્મ

તારીખો સાચી હતી કે નહીં તેના નિર્ણય માટે દીવાની દાવાઓ દાખલ કરીને પણ તેમના સેવા રેકોર્ડ અંગે વિવાદ ઉઠાવે છે.

મોટાભાગના રાજ્યોએ વૈધાનિક નિયમો ઘડ્યા છે અથવા તેના અભાવે વહીવટી સૂચનાઓ બહાર પાડી છે કે સેવા રેકોર્ડમાં પોતાની જન્મ તારીખ સુધારવા અંગે સરકારી કર્મચારી દ્વારા કરાયેલા દાવાનો કેવી રીતે નિકાલ કરવો અને કઈ પ્રક્રિયા અનુસરવી. આવા ઘણા નિયમોમાં એક સમયગાળો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે કે જેની અંદર જો કોઈ સરકારી કર્મચારી પોતાની જન્મ તારીખની નોંધમાં ભૂલ અંગે કોઈ ફરિયાદ કરે, તો તે હેતુ માટેની અરજી સ્વીકારી શકાય છે. આવા નિયમોનો એકમાત્ર ઉદ્દેશ એ છે કે જન્મ તારીખ સુધારવા અંગેનો આવો કોઈપણ દાવો દાયકાઓ પછી, ખાસ કરીને આવા સરકારી કર્મચારીની વયનિવૃત્તિની પૂર્વસંધ્યાએ કરવો કે સ્વીકારવો જોઈએ નહીં. આસામ રાજ્ય વિ. દક્ષા પ્રસાદ ડેકા, [૧૯૭૦] ૩ એસ.સી.સી. ૬૨૪ ના કેસમાં, આ કોર્ટે જણાવ્યું હતું કે ફરજિયાત નિવૃત્તિની તારીખ "અમારા નિર્ણય મુજબ, સેવા રેકોર્ડના આધારે નક્કી થવી જોઈએ અને સામાવાળાએ પોતાની જન્મ તારીખ હોવાનો દાવો કર્યો હતો તેના આધારે નહીં, સિવાય કે સેવા રેકોર્ડ સૌપ્રથમ યોગ્ય પ્રક્રિયા અનુસાર સુધારવામાં આવ્યો હોય." આંધ્ર પ્રદેશ સરકાર વિ. એમ. હયગ્રીવ શર્મા, [૧૯૯૦] ૨ એસ.સી.સી. ૬૮૨ ના કેસમાં, એ.પી. પબ્લિક એમ્પ્લોયમેન્ટ (રેકોર્ડિંગ એન્ડ ઓલ્ટરેશન ઓફ ડેટ ઓફ બર્થ) રૂલ્સ, ૧૯૮૪ નો વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો. સંબંધિત સરકારી કર્મચારીએ જન્મ, મૃત્યુ અને લગ્ન

નોંધણી અધિનિયમ, ૧૮૮૬ હેઠળ જાળવવામાં આવતા જન્મ અને મૃત્યુ રજિસ્ટરના સંદર્ભમાં પોતાની જન્મ તારીખ સુધારવાનો દાવો કર્યો હતો. આંધ્ર પ્રદેશ વહીવટી ટ્રિબ્યુનલે ઉપર જણાવેલા રાજ્ય સરકાર દ્વારા ઘડવામાં આવેલા નિયમોને નજરઅંદાજ કરીને જન્મ અને મૃત્યુ રજિસ્ટરમાં નોંધના આધારે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ અરજદાર દ્વારા દાવો કરાયેલ જન્મ તારીખ સુધારી આપી હતી. આ કોર્ટ દ્વારા અન્ય બાબતો ઉપરાંત અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

> "રુલ ૪ પાછળનો હેતુ સરકારી કર્મચારી દ્વારા તેની જન્મ તારીખ સુધારવા માટે વારંવાર કરવામાં આવતી અરજીઓને ટાળવાનો છે અને તે બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને તે જોગવાઈ કરે છે કે સરકારી કર્મચારી કે જેમની જન્મ તારીખ તેમને લાગુ પડતા નિયમો અનુસાર સર્વિસ રજિસ્ટરમાં નોંધવામાં આવી હોય અને જો તે નોંધ ૧૯૮૪ ના રૂલ્સ શરૂ થતાં પહેલાં નિયમો હેઠળ અંતિમ બની ગઈ હોય, તો તે પોતાની જન્મ તારીખમાં ફેરફાર કરવા માટે હકદાર રહેશે નહીં."

એક્ઝિક્યુટિવ એન્જિનિયર, ભદ્રક (આર એન્ડ બી) ડિવિઝન, ઓરિસ્સા અને અન્ય વિ. રંગાધર મલ્લિક, [૧૯૯૩] સપ્લી. ૧ એસ.સી.સી. ૭૬૩ માં, ઓરિસ્સા જનરલ ફાઇનાન્સ રૂલ્સના રુલ ૬૫ ની તપાસ કરવામાં આવી હતી જે જોગવાઈ કરે છે કે વયનિવૃત્તિના સમયની નજીક જન્મ તારીખ સુધારવા માટે કરવામાં આવેલી રજૂઆત સ્વીકારવામાં આવશે નહીં. તે કેસમાં સામાવાળાની નિમણૂક ૧૬ નવેમ્બર, ૧૯૬૮ ના રોજ થઈ હતી. ૯ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૮૬ ના રોજ,

પ્રથમ વખત, તેમણે તેમના સર્વિસ રજિસ્ટરમાં પોતાની જન્મ તારીખ બદલવા માટે રજૂઆત કરી હતી. ટ્રિબ્યુનલે સામાવાળા દ્વારા માંગ્યા મુજબ નિર્દેશ જારી કર્યો હતો. આ કોર્ટે ટ્રિબ્યુનલના હુકમને એવું કહીને રદબાતલ કર્યો હતો કે સામાવાળાનો એવો દાવો કે તેમની જન્મ તારીખ ૨૭ નવેમ્બર, ૧૯૨૮ ના બદલે ૨૭ નવેમ્બર, ૧૯૩૮ હતી તે સદર દાવાના સમર્થનમાં રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજોના આધારે સ્વીકારવો જોઈતો ન હતો, કારણ કે તેમની નિમણૂકના સમયે સદર સામાવાળા દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજ મુજબ જન્મ તારીખ નોંધવામાં આવી હતી અને તેમણે પોતાની જન્મ તારીખ ૨૭ નવેમ્બર, ૧૯૨૮ તરીકે સ્વીકારીને સર્વિસ રોલ પર પોતાની સહી પણ કરી હતી. સદર સામાવાળાએ ૯ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૮૬ સુધી પોતાની જન્મ તારીખ સુધારવા માટે કોઈ પગલું ભર્યું ન હતું કે કોઈ રજૂઆત કરી ન હતી. ભારત સંઘ વિ. હરનામ સિંહ, [૧૯૯૩] ૨ એસ.સી.સી. ૧૬૨ ના કેસમાં કાયદાની સ્થિતિનો ફરીથી પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો અને એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

> “સરકારી કર્મચારી કે જેમણે રોજગારના પ્રારંભિક તબક્કે પોતાની વય જાહેર કરી હોય, તેઓ અલબત્ત પાછળથી પોતાની વય સુધારવા માટે વિનંતી કરવાથી બાકાત રહેતા નથી. જો સરકારી કર્મચારી પાસે અગાઉ નોંધાયેલી વય કરતાં અલગ પોતાની જન્મ તારીખ સંબંધિત અચૂક પુરાવો હોય તો પોતાની જન્મ તારીખ સુધારવાનો દાવો કરવો ખુલ્લો છે અને જો જન્મ તારીખમાં સુધારો મેળવવા માટે મર્યાદાનો કોઈ સમયગાળો

નિર્ધારિત ન હોય તો પણ, સરકારી કર્મચારીએ કોઈપણ અવાજબી વિલંબ વિના તેમ કરવું આવશ્યક છે.”

જન્મ તારીખ સુધારવા માટેની અરજીનો નિર્ણય અદાલતો, ટ્રિબ્યુનલ અથવા હાઇકોર્ટે માત્ર સંબંધિત સરકારી કર્મચારીને ધ્યાનમાં રાખીને કરવો જોઈએ નહીં. એ દર્શાવવાની જરૂર નથી કે સંબંધિત સરકારી કર્મચારીની જન્મ તારીખ સુધારવા માટેના કોઈપણ આવા નિર્દેશની સાંકળ પ્રતિક્રિયા થાય છે, કારણ કે પોતાના પ્રમોશન માટે વર્ષોથી તેની નીચે રાહ જોઈ રહેલા અન્ય કર્મચારીઓ આ પ્રક્રિયામાં પ્રભાવિત થાય છે. કેટલાકને ભરપાઈ ન થઈ શકે તેવું નુકસાન થવાની સંભાવના છે, કારણ કે જન્મ તારીખના સુધારાને કારણે સંબંધિત અધિકારી હોદ્દા પર ચાલુ રહે છે, કેટલાક કિસ્સાઓમાં વર્ષો સુધી, જે સમય દરમિયાન તેમની નીચે વરિષ્ઠતામાં રહેલા ઘણા અધિકારીઓ પોતાના પ્રમોશનની રાહ જોઈને કાયમ માટે પ્રમોશન ગુમાવી શકે છે. એવા કિસ્સાઓ અજાણ્યા નથી જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ પોતાના તત્કાલીન વરિષ્ઠની નિવૃત્તિની તારીખને ધ્યાનમાં રાખીને નિમણૂક સ્વીકારે છે. આ ચોક્કસપણે એક મહત્ત્વપૂર્ણ અને સુસંગત પાસું છે, જેને સરકારી કર્મચારીની જન્મ તારીખ સુધારવા અંગેની ફરિયાદની તપાસ કરતી વખતે કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નજરઅંદાજ કરી શકાય નહીં. આવા સંજોગોમાં, જ્યાં સુધી નિર્ણાયક સામગ્રીના આધારે સ્પષ્ટ કેસ ન બને કે જેને પ્રકૃતિમાં નિર્ણાયક ગણી શકાય, અને તે પણ સેવાને સંચાલિત કરતા નિયમોમાં નિર્ધારિત વાજબી સમયમાં રજૂ ન થાય, ત્યાં સુધી કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલે એવા

પુરાવાના આધારે કોઈ નિર્દેશ આપવો જોઈએ નહીં કે ઘોષણા કરવી જોઈએ નહીં જે આવા દાવાને માત્ર સંભવિત બનાવે છે. કોઈપણ આવો નિર્દેશ જારી કરવામાં આવે અથવા ઘોષણા કરવામાં આવે તે પહેલાં, કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલે સંપૂર્ણપણે સંતુષ્ટ થવું જોઈએ કે સંબંધિત વ્યક્તિ સાથે વાસ્તવિક અન્યાય થયો છે અને જન્મ તારીખ સુધારવા માટેનો તેનો દાવો નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર કરવામાં આવ્યો છે, અને કોઈપણ નિયમ અથવા હુકમ દ્વારા નક્કી કરાયેલા સમયની અંદર કરવામાં આવ્યો છે. જો આવો સમયગાળો નિર્ધારિત કરતો કોઈ નિયમ કે હુકમ ઘડવામાં ન આવ્યો હોય, તો આવી અરજી ઓછામાં ઓછા વાજબી સમયની અંદર હોવી જ જોઈએ. અરજદારે આવા દાવાના સમર્થનમાં પુરાવા રજૂ કરવા પડશે, જે તેની જન્મ તારીખ સંબંધિત અચૂક પુરાવો બની શકે. જ્યારે પણ આવો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે ત્યારે પોતાની સર્વિસ બુકમાં પોતાની જન્મ તારીખની ખોટી નોંધ અંગે સાબિત કરવાનો બોજો અરજદાર પર રહે છે. ઘણા કિસ્સાઓમાં નિવૃત્તિની પૂર્વસંધ્યાએ સર્વિસ બુકમાં પોતાની જન્મ તારીખ સંબંધિત નોંધોની શુદ્ધતા પર પ્રશ્ન ઉઠાવીને કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જવું એ આવા સરકારી કર્મચારીઓની વ્યૂહરચનાનો એક ભાગ હોય છે. આ પ્રક્રિયા દ્વારા, આ કોર્ટના ધ્યાને આવ્યું છે કે ઘણા કિસ્સાઓમાં, આખરે તેમની અરજીઓ ફગાવી દેવામાં આવે તો પણ, વચગાળાના હુકમોના આધારે તેઓ વયનિવૃત્તિની તારીખ પછી પણ મહિનાઓ સુધી ચાલુ રહે છે. તેથી કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલે વચગાળાની રાહત આપવા અથવા સેવામાં ચાલુ રાખવા માટે અત્યંત સાવચેત રહેવું જોઈએ, સિવાય કે નિર્વિવાદ ચારિત્ર્યના પ્રથમદર્શી પુરાવા રજૂ કરવામાં

આવે કારણ કે જો સરકારી કર્મચારી સફળ થાય તો તેને હંમેશા વળતર આપી શકાય છે, પરંતુ જો તે નિષ્ફળ જાય તો તેણે વિસ્તૃત સેવાનો અનર્હ લાભ ભોગવ્યો હશે અને તેનાથી તેના તત્કાલીન જુનિયર સાથે અન્યાય થયો હશે.

આ પરિસ્થિતિ ધ સેક્રેટરી એન્ડ કમિશનર હોમ ડિપાર્ટમેન્ટ અને અન્ય વિ. આર. કિરુબાકરણ, જેટી (૧૯૯૩) ૫ એસસી ૪૦૪ માં આ કોર્ટ દ્વારા ઉપરોક્ત શબ્દોમાં સંક્ષિપ્તમાં જણાવવામાં આવી હતી.

તમિલનાડુ રાજ્ય વિ. ટી. વી. વેણુગોપાલન, [૧૯૯૪] ૬ એસ.સી.સી. ૩૦૨ અને ઓરિસ્સા રાજ્ય અને અન્ય વિ. રામનાથ પટનાયક, [૧૯૯૭] ૫ એસ.સી.સી. ૧૮૧ માં આ કોર્ટ દ્વારા અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે સેવા રેકોર્ડમાં નોંધ કરવામાં આવી હતી અને જ્યારે કર્મચારી સેવામાં હતો ત્યારે તેણે સેવા રેકોર્ડ સુધારવાનો કોઈ પ્રયાસ કર્યો ન હતો, ત્યારબાદ રજૂ કરવામાં આવેલા ગમે તેટલા પુરાવા કોઈ પરિણામ ધરાવતા નથી. આર. કિરુબાકરણ ના કેસ (પૂર્વોક્ત) માં વ્યક્ત કરાયેલા અભિપ્રાયને અપનાવવામાં આવ્યો હતો.

ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય વિ. ગુલાઈચી (શ્રીમતી), [૨૦૦૩] ૬ એસ.સી.સી. ૪૮૩ અને પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય વિ. એસ. સી. ચઢ્ઢા, [૨૦૦૪] ૪ એસ.સી.સી. ૩૯૪ માં પણ આ પાસાઓનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો.

હાઇકોર્ટે એવું ઠરાવવામાં સ્પષ્ટપણે ભૂલ કરી છે કે સર્વિસ બુક રજૂ કરવામાં આવી ન હતી. રેકોર્ડ પરથી જણાય છે તેમ સોગંદનામા સાથે મૂળ સર્વિસ

બુકની નકલ દાખલ કરવામાં આવી હતી. વર્તમાન અપીલમાં પણ દસ્તાવેજો જોડવામાં આવ્યા છે. સર્વિસ બુકની નકલ પરથી સ્પષ્ટપણે જણાય છે તેમ, ખાસ કરીને સામાવાળા-કર્મચારીએ ૨૭.૪.૧૯૭૭ ના રોજ સર્વિસ બુક પર સહી કરી હતી જેમાં ખ્રિસ્તી કેલેન્ડર મુજબ તેમની જન્મ તારીખ દર્શાવવામાં આવી હતી. વધુમાં, ઉપર સંદર્ભિત દસ્તાવેજોમાં પણ જન્મ તારીખ ૧.૯.૧૯૩૦ દર્શાવવામાં આવી હતી. આને પણ ક્યારેય પડકારવામાં આવ્યું ન હતું.

ઉપરોક્ત સ્થિતિ હોવાથી હાઇકોર્ટે સર્વિસ બુકમાં નોંધાયેલી હકીકતથી વિપરીત સામાવાળા-કર્મચારીની જન્મ તારીખ ૧.૯.૧૯૩૯ હોવાનું ઠરાવીને સ્પષ્ટપણે ભૂલ કરી હતી. અમે શોધીએ છીએ કે સામાવાળા-કર્મચારીએ તારીખ ૩૧.૧.૧૯૯૧ નો હુકમ પસાર થયો ત્યાં સુધી સેવા આપી હતી. વાસ્તવિક વયનિવૃત્તિની તારીખ એટલે કે ૩૦.૯.૧૯૯૦ થી આગળ ૩૧.૧.૧૯૯૧ સુધી તેમણે મેળવેલા વેતનને પરત કરવાનો આદેશ આપવો ન્યાયસંગત રહેશે નહીં. જોકે, વાસ્તવિક વયનિવૃત્તિની તારીખ પછીના સમયગાળાને એટલે કે ૩૦.૯.૧૯૯૦ થી ૩૧.૧.૧૯૯૧ સુધીના સમયગાળાને તેમના નિવૃત્તિ લાભો માટે ગણવામાં આવશે નહીં.

ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ વિના ઉપરોક્ત હદ સુધી અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવેલ છે.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========